

De Rugstreeppad

KEES MUSTERS

Rugstreeppadden zijn dieren die leven op warme, open, zandige terreinen. In de duinen voelen ze zich dan ook bijzonder goed thuis. Toch gaat de soort ook in de duinen achteruit, waarschijnlijk omdat de duinen hun woestijnachtige karakter steeds meer hebben verloren. Door het bevorderen van kleinschalige verstuingen keert de dynamiek in het landschap terug, wat deze soort ten goede komt.

De duinen met hun grote afwisseling aan begroeiing, met hun zoetwaterplassen, met hun vochtige en droge plekjes en met hun rijk insectenleven vormen een belangrijk gebied voor de kikkers, padden en salamanders van Noordwest-Nederland. Ze vinden er plassen om zich voort te planten, ruigtes om zich overdag in te verbergen, plekken om 's nachts op jacht te gaan en holletjes om de winter door te komen. Alle gewone soorten van West-Nederland, n.l. Kleine watersalamander, Gewone pad, Bruine kikker en Groene kikker zijn er volop te vinden. Ook de zeldzamere Kamsalamander, Boomkikker en Heikikker komen op enkele plaatsen in de duinen voor. Maar voor Rugstreeppadden spelen de duinen wel een erg bijzondere rol: ze komen er veel vaker voor dan in welke andere regio van Nederland ook. Bovendien werden ze tot 1980 op meer plaatsen in de duinen aangetroffen dan enig ander amfibie (6). Geen amfibie hoort zo bij de duinen als de Rugstreeppad.

Specialistische pioniers

Rugstreeppadden zijn echte specialisten. Ze leven in gebieden die snel opwarmen door de zon, dat wil zeggen op droge terreinen, onbegroeid of met lage vegetatie en bij voorkeur met een zandige bodem (2). Je zou dit woestijnachtige omstandigheden kunnen noemen. Deze omstandigheden komen

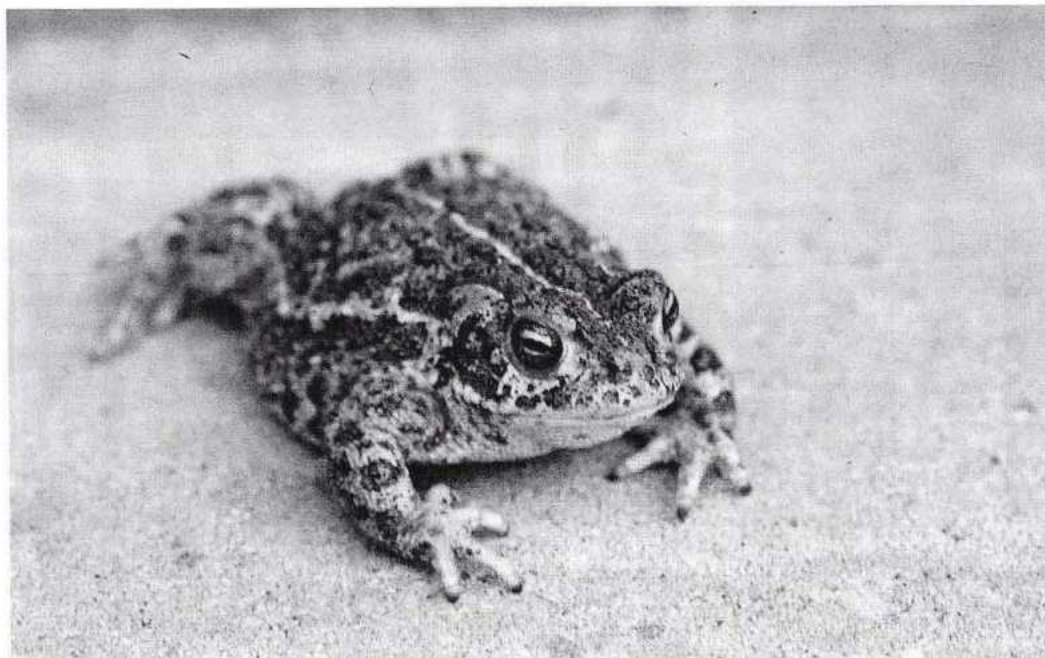
op kleine schaal ook buiten de echte woestijnen voor. Denk maar aan droge heidegebieden, stuifzanden, braakliggende of opgespoten bouwgronden en natuurlijk aan de duinen. Op al dit soort plaatsen kun je dan ook Rugstreeppadden aantreffen. Vooral de terreinen met opgespoten zand hebben de Rugstreeppad de naam gegeven een pioniersoort te zijn: heel snel weet hij zich in deze nieuwe gebieden te vestigen (3).

Ook in hun gedrag laten Rugstreeppadden zich kennen als specialisten. In een rivierduinengebied bij Nijmegen (de Overasseltse en Haterse Vennen) kozen ze bijna uitsluitend de open, zandige stukken van de duintjes uit om 's nachts naar voedsel te zoeken (4). Ze kunnen zich op het zand zo snel uit de voeten maken, dat ze soms voor muizen worden aangezien. Ook rennen ze vaak achter hun prooi aan, iets wat Gewone padden niet zullen doen. In het Spaans heten ze dan ook Sapo corredor, wat 'Renpad' betekent. Ze kunnen goed graven en hun zelfgegraven holletjes zijn vaak in zandige hellingen te vinden. Geregeld kunnen Rugstreeppadden overdag buiten hun holletjes worden gezien als ze aan het zonnen zijn (2).

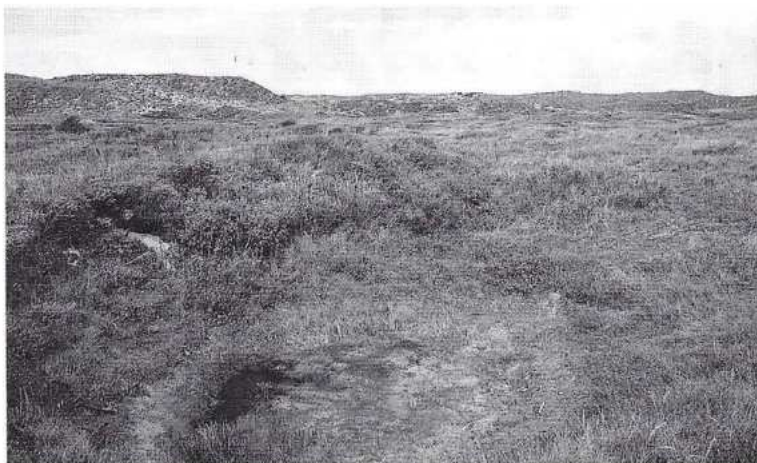
Langslapers

Rugstreeppadden worden van onze amfibieën als laatste wakker uit de winterslaap. Pas de tweede helft van april komen ze tevoorschijn en beginnen ze te zoeken naar een geschikte plaats om hun eieren te leggen. Tot in juli kunnen ze daarmee doorgaan (1).

Ze leggen hun eieren bij voorkeur in ondiepe tijdelijke watertjes. Dat kunnen ondergelopen weilanden zijn of ondiepe sloten, karresporen of bouwputten met water, maar ook oeverzones en rietlanden en natuurlijk duinvalleien die tijdelijk blank staan. Deze watertjes hebben als voordeel dat ze geme-

Altijd te herkennen aan z'n helder gele rugstreep (foto K. Musters).

Zo'n kwelplasje lijkt een ideale plek voor rustreep-padden, de omgeving mag echter niet te dicht begroeid zijn (foto E. Staartjes).

den worden door andere amfibieën, door vissen en veel andere diersoorten. De concurrentie om voedsel met andere dieren en de kans om opgegeten te worden door rovers zijn er dus klein. Bovendien worden ze gemakkelijk opgewarmd door de zon. De eieren en de dikkopjes kunnen zich snel ontwikkelen. Al 6 à 8 weken na het leggen van de eieren verlaten de jonge padjes het water. Dat is bijna twee keer zo snel als bij de Gewone pad. Dat is echter ook wel nodig, want het grote nadeel van het type watertjes waar de Rugstreeppad op aangevoelen is, is dat ze kunnen opdrogen vóór de dikkopjes in kikkers veranderd zijn. Het gebeurt dan ook regelmatig dat de voortplanting in een jaar niet slaagt. Rugstreeppadden lijken het te moeten hebben van topjaren met massa's jonge padjes, die de verliezen van de andere jaren kunnen goedmaken (2).

Paddenzang

Rugstreeppadden kunnen er niet van uitgaan dat ze elk jaar op dezelfde plek hun voortplantingsplaats in goede staat zullen terugvinden. Ze kiezen de plas die dat jaar voor handen is op een tijdstip dat geschikt lijkt. Maar daarmee lopen ze het risico dat ze hun soortgenoten mislopen: die kunnen wel eens een andere keuze maken. Om dit te voorkomen laten de mannetjes elkaar en de vrouwtjes met een zeer luid gekwaak weten waar de voortplanting dat jaar plaatsvindt. Gekwaak is misschien niet het goede woord: het geluid is een soort krekeltachtig geratel dat kilometers ver draagt. Zelf heb ik eens Rugstreeppadden horen kwaken die 2,5 km verder bleken te zitten. Het is dan ook niet

De Rugstreeppad is te vinden in ondiepe watertjes (foto J. v.d. Neut).

verwonderlijk dat Rugstreeppadden in staat zijn snel een nieuw gebied te koloniseren: slechts één mannetje hoeft in zo'n gebied een geschikte voortplantingsplaats te vinden en van heinde en ver kan hij andere padden erheen roepen.

Liefhebbers van dynamische duinen

Het zal duidelijk zijn dat de Rugstreeppad, gezien zijn voorkeur voor warme, droge en zandige gebieden en tijdelijke, ondiepe watertjes en ook gezien zijn vermogen tot koloniseren, een soort is die bij uitstek geschikt is voor het leven in de duinen zoals die vroeger waren, met hun hete hellingen, open zand en vochtige valleien en vooral ook met hun grote dynamiek.

Rugstreeppadden worden in Nederland op steeds minder plaatsen gevonden. Maar niet alleen in Nederland gaan ze achteruit, ook in de ons omringende landen, in Duitsland, België en Engeland, wordt de soort als bedreigd beschouwd (5). De achteruitgang in Nederland lijkt het sterkst in het rivierengebied en op de zandgronden, maar ook in de duinen worden de laatste jaren op minder plaatsen Rugstreeppadden gevonden (6). Wat de duinen betreft moet de oorzaak van deze achteruitgang mijns inziens vooral gezocht worden in de vastlegging en de verruiging van de duinen. Open zand en lage, schrale vegetaties worden er steeds zeldzamer. De duinen verliezen hun woestijnachtige karakter. Steeds meer overheersen de tot de knie reikende grassen en kruiden en het struikgewas. Van deze ruige vegetaties profiteren de Gewone pad en vooral de Bruine kikker. Deze laatste soort heeft dan ook de Rugstreeppad verdrongen van de eerste plaats als meest waargenomen amfibie in de duinen.

Maar we hoeven niet al te pessimistisch te eindigen: de Rugstreeppad is nog altijd een van de meest algemene amfibiesoorten in de duinen. En als we door beheer in staat zouden zijn de dynamiek opnieuw in de duinen te krijgen en de lage, open vegetaties te herstellen, dan zou dit zeker ten goede komen aan deze pad die als geen ander bij de duinen hoort.

Literatuur

1. ARNTZEN, J.W., 1981. Kikkers en padden (Anura). In: Sparreboom, M. (red.) De amfibieën en reptielen van Nederland, België en Luxemburg. Balkema, Rotterdam.
2. BEEBEE, T.J.C., 1983. The natterjack toad. Oxford University Press.
3. BERGMAN, W. & A. ZUIDERWIJK, 1986. Atlas van de Nederlandse Amfibieën en Reptielen en hun Bedreiging. KNNV, Hoogwoud.
4. BOSMAN, W.W., J.P.M. GIESBERTS, R.M.J.C. KLEUKERS, P.J.J. V.D. MUNCKHOF & J.C.M. MUSTERS, 1988. Nichesegregatie bij zes Anura in de "Overasseltse en Hatertse Vennen" tijdens de zomerperiode. Rapport 282, Werkgroep Dieroecologie, K.U. Nijmegen.
5. CORBETT, K., 1989. Conservation of European Reptiles & Amfibians. C. Helm, London.
6. WEINREICH, J.A. & C.J.M. MUSTERS, 1989. Toestand van de natuur. Veranderingen in de Nederlandse natuur. SDU uitgeverij, 's-Gravenhage.

Drs. C.J.M. Musters is secretaris van de Herpetologische Studiegroep Zeeland en als onderzoeker werkzaam bij Milieubiologie R.U. Leiden.